

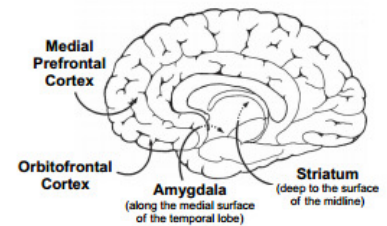
איפה היה השכל שלי?!

כולנו מתמודדים עם הרגשה שאנחנו עושים מעשה שטוב לנו "עכשיו", אבל אחר כך נצטער עליו. אבל "עכשיו" בוער לנו יותר מכל, ואנחנו בכלל לא מצליחים לחשוב על אחר כך.

ניקח לדוגמא את דניאל שקיבל שיעורי בית, ועבודה קטנה להכין במחשב. בדרך הביתה הוא מתכנן כיצד יכין את שיעורי הבית, ואחר כך יתפנה לתחביביו. וכפי שתיכנן הוא מד ליק את המחשב. מוודא שהאינטרנט מחובר, ופותח את הדפדפן "רק שנייה, לראות אולי מישהו כתב תגובה בפייס על הפוסט מאתמול". לראות חדשות בוודאי שצריך, ולבדוק את תיבת האימייל חייבים "אולי קיבלתי מייל דחוף". כשאבא חוזר מהעבודה ושואל: "דניאל, מה עם שיעורי הבית?". דניאל תופס את הראש ולא מאמין, הרי הוא באמת התכוון לעשות שיעורי בית, ועבודה קטנה במחשב...

את המאבק בין המוח הרציונאלי שאומר לדחות את הסיפוקים, ואת החשיבה הרגשית שאומרת ליהנות עכשיו, מתאר פרופסור יונתן כהן, מנהל מרכז לחקר המוח באוניברסיטת פרינסטון. לצורך העניין מסביר פרופ' כהן שהמוח שלנו מסוגל לחשוב בצורה אנליטית מאוד על בעיה מורכבת אחת, אבל לא על מספר בעיות במקביל. לכן לאחר חשיבה על דבר מה אנו מקבעים "התנהגות". כדי שנוכל לתפקד במקביל. לדו': לדבר עם נוסע ברכב כאשר הדרך מוכרת לנו היא בעיה פשוטה, כיוון שקיבענו "התנהגות" בנהיגה, אבל לדבר עם נוסע כשמקביל צריך לתכנן את הדרך בדרך לא מוכרת - זה כבר מורכב בהרבה למוח שלנו.

לכן המוח שלנו לאחר שהוא קולט מהחושים שבגוף את הצרכים, הוא שולח את העבודה לעיבוד בשני איזורים שונים, את "התנהגות" שכבר טבועה בנו למערכת הלימבית במוח (Amygdala, Striatum) הקשורה לרגשות ולאיינסטינקטים, ואת המשימה המורכבת לאונות הקדמיות (Medial Prefrontal Cortex, Orbitofrontal Cortex) הקשורה לחשיבה אנליטית ותכנון לטווח רחוק.

סריקות fMRI

ניתן לאמוד איזורי פעילות במוח, באופן לא פולשני, על ידי בדיקת אילו תאי עצב דורשים אנרגיה לפעילותם. הגוף שצריך לשלוח חמצן לתאים הדורשים אנרגיה, משתמש ב"משאיות" המוגלובין (הדם).

סריקות fMRI משדרות למוח תהודה מגנטית, ובדרך זאת תגובת סך המוגלובין לתהודה. המוגלובין במוח ש"נושא" חמצן מגיב לתהודה המגנטית, והמוגלובין שאינו "נושא" חמצן חסין לתהודה.

בסריקות מתקבל תמונת מצב של הניגוד בין המוגלובנים הריקים והמלאים. באופן שכזה ניתן לדעת היכן מתרחשת פעילות מוחית.

במעבדה של פרופ' כהן עוקבים באמצעות סריקות fMRI אחרי המאבק בין שני המרכזים במוח, בבחירות כיצד לנהוג. איזה מרכז הוא המחליט ואיזה מרכז נחלש. למעשה, אנחנו צריכים להבין אם המערכת הלימבית משתלטת על עיבוד התגובות - המערכת התכנון לטווח רחוק נחלשת מאוד. "איפה היה השכל שלי?!" זו תגובה התואמת למציאות במוח, ה"שכל" מאבד את מרכז השליטה לתגובות רגשיות לא רציונאליות.

לסיום, כך תיארו חז"ל לפני המון שנים את החוטא "אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות" (סוטה ג ע"א) - אדם שעובר עבירה (הנאה כאן ועכשיו) אינו משתמש במערכת תכנון לטווח רחוק.

בעקבות כך אומר האור-החיים (שמות לב, לא) כשנגיע לבית דין של מעלה נוכל להקל מעלינו מעט את מלוא חומרת העונש, כיוון שעשינו עבירות בלא שכל שלם "והגם שיענש על אשר גרם לעצמו החסרון במחשבות הכיעור (שלא נזהר שלא להגיע למצב של עבירה), אף על פי כן לא ידמה לאדם יהיה נדון על מעשה הרע בדעתו השלימה".

